

484. III. Ex his plane constat, finem institutae a Christo Ecclesiae esse continuationem missionis ipsius Christi; ex quibus, ut notavimus, recte infertur, eum esse hominum sanctificationem in terris aeternamque salutem in coelis. Sed praestat id directe adstruere. Sane — 1) Primum sanitatis ac salutis medium est fides, quae dicitur « initium, radix, fundamentum totius iustitiae », et sine qua, teste Apostolo (Heb. XI. 6.), « impossibile est placere Deo ». At vero, uti ratiocinatur ipse Apostolus (Rom. X. 17.) ex Isaia (LIII.): « fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi ». A quo vero audiemus verbum Christi? Ipse Apostolus paulo supra dixerat (v. 14. seq.): « Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine praedicante? Quomodo vero praedcabunt, nisi mittantur? » Et quinam sunt missi ad praedicandum, nisi illi, quibus Christus dixit « euntes docete? » Unde de ipsis subdit Apostolus (v. 18.): « Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, et in finem orbis terrae verba eorum ».

2. Praecipua communicandae sanitatis ac promovendae salutis media sunt sacramenta. Atqui sacramenta omnia et singula non nisi Ecclesiae suae Christus demandavit. Et re quidem vera non nisi Apostolis eorumque successoribus dixit: (Matth. XXVIII. 19.): « Euntes docete omnes gentes *baptizantes eos* », etc.; iisdem dixit: « Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis », etc.; ad eosdem diriguntur illa (Luc. XXII. 19.): « Hoc facite in meam commemorationem »; et reliqua quae de singulis sacramentis, cum de iisdem agitur, expendi solent. Quapropter generatim pronunciabat Apostolus (I. Cor. IV. 1.): « Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei ».

3) Petro (Joan. XXI. 15-17.) indictum est: « pasce oves meas: pasce agnos meos »; sicut ceteris dictum est: « pascite qui in vobis est gregem ». Iam vero pascendi vocabulum nihil magis significat quam suppeditare omnia spiritualia media, quibus aeterna salus attingi possit: regimen enim Ecclesiae ad hoc institutum est. Nemo certe vitam aeternam ingredi poterit, nisi ei regni coelorum aditus patet: at Petro dictum est (Matth. XVI. 19.): « Et tibi dabo claves regni coelorum »: nonnisi ergo per Petrum, Ecclesiae fundatum, adeoque et per ipsam Ecclesiam, aditus

ad vitam aeternam patere potest — Ex quibus consequitur opus redemptionis, quoad sufficientiam et solutionem pretii, fuisse a Christo consummatum, iuxta illud Apostoli (Heb. X. 14.): « unica oblatione consummavit [Christus] in sempiternum »: at quoad applicationem, fuisse a Christo inchoatum, sed ab Ecclesia esse consummandum per eos, quos Christus instituit (Eph. IV. 12. seq.) « ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis filii Dei... in mensuram aetatis plenitudinis Christi ».

ARTICULUS SEXTUS

***Utrum Christi Ecclesia legalis societas sit,
atque ethice necessaria.***

§ 1.

Exponitur status quaestionis.

485. Duas, uti articuli titulus manifestat, hic attingimus *quaestiones*: una est de *legalitate* societatis christiana, seu Ecclesiae — altera de eius *ethica necessitate*, seu morali obligatione illam ingrediendi. Utraque, antequam solvatur, paucis illustrari indiget.

486. I. Generatim ea societas dicitur *legalis*, quae est secundum legem. Triplicem autem legem debemus hic considerare: naturalem nempe; positivo-divinam; positivo-humanam. Supponimus autem nullam positivam legem iustum esse, si naturali legi repugnet. Vide dicta (nn. 26. seqq.).

487. Porro Ecclesiam esse societatem *divino-positivam*, seu iure divino-positivo institutam, nemo negat ex iis, qui christianismum aliquo modo profitentur, nec negari potest post ea quae demonstravimus de divina origine religionis christiana, et de institutione Ecclesiae immediate a Christo facta. Cum enim Chri-

stus, Ecclesiae fundator, verus sit Deus, Ecclesia est societas *divina*; atque pari ratione, cum Ecclesiae propositus fuerit finis supernaturalis adeoque ipsa sit societas supernaturalis, nulla naturalis lex, eius institutionem praescribere potuit: eius ergo institutio ac existentia *positivo* iuri tribuenda est. Quo posito vix expedit quaestionem proponere de legalitate Ecclesiae, *quoad ipsum ius quo exsistit*: nam instituta fuit a Christo Domino, qui Deus est, et qui proinde ius habet tum Ecclesiam instituendi, tum eam instituendi eo modo, qui ipsi lubet.

488. Quoad *naturalem* vero legem, proprie loquendo posset ad summum quaeri utrum honesta ac licita sit Ecclesiae institutio; sed non, utrum sit legalis. Verum — 1) honesta ac licita censenda est, si nihil habet quod pugnet cum naturali lege, evidens autem est institutionem iuris divini nihil continere posse, quod naturali legi repugnet: siquidem utriusque iuris seu legis unus est Auctor, Deus — 2) si ius naturae *absolutum* consideretur, quod nempe exsistit independenter ab hypothesi a libera aliqua determinatione exorta, illud nihil positive praecipere potest quoad Ecclesiam, quae est societas positivae institutionis, praeter omnem naturae exigentiam — 3) At si consideretur ius naturae *hypotheticum*, quod exsistit nempe facta hypothesi liberae institutionis Ecclesiae a Deo factae, certum est, ipsa naturae lege, quae dictat legitimo superiori obediendum esse, nos obligari ad Ecclesiam amplectendam, et quidem in ea forma ac cum illis iuribus, quae a suo fundatore accepit. Cf. quae diximus in tract. *de Virtutibus Infusis* (n. 1030.).

489. Quaestio igitur de *legali* existentia ac propagatione Ecclesiae proprie respicit ius positivum humanum. Scilicet cum Christi Ecclesia ab initio propagari coepit apud Judaeos, deinde inter gentes; nunc etiam annuncietur apud societas infideli, protestantium, apud mahomedanos: quaeritur ergo, num iuxta leges ac consuetudines harum societatum, potuerit ac possit apud illas legitime propagari Ecclesia. Porro haec quaestio nullam praesertim difficultatem, si semel consideremus id quod vere est a parte rei. Nulla enim humana lex vim habere potest contra ius divinum. Sed Ecclesia divino iure instituta est, ut propagaretur apud omnes gentes; ipsa sola est *vera religio*, quam certe omnes am-

pletei ac profiteri tenentur. Ergo nulla potest esse lex, apud societatem ullam, iuste impediens institutionem ac propagationem Ecclesiae. Itaque ad legalem Ecclesiae propagationem ac existentiam in pleniori luce collocandam, eam considerabimus in ordine ad principia, leges ac consuetudines, quibus praedictae societas reguntur, et apud quas Ecclesia propagata fuit ac propagatur.

490. II. Hactenus de legitimitate, seu *legali* Ecclesiae existentia. Nunc quaedam de eius *necessitate* sunt declaranda. Ac imprimis adnotamus societas *necessarias* eas dici, a quibus abstinere sine piaculo non licet; *voluntarias*, quibus sese adscribendi obligatio nulla est. Unde patet *Ecclesiam Christi* societatem esse *necessariam*; etsi enim *libere* quis debeat fidem ac baptismum suscipere (si de adultis sermo sit) et Ecclesiam ingredi; cum tamen exsistat antecedens necessitas seu obligatio fidem ac baptismum suscipiendo et ingrediendi Ecclesiam, haec vere dicitur et est societas *necessaria*. Hanc veritatem constanter asseruit ipsa Ecclesia. Etenim, ex praescripto Conc. Carthag. IV. (an. 398.), Episcopus ante consecrationem interrogandus erat « si extra Ecclesiam nullus salvetur »; Conc. Lateran. IV. ait: « Una est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur »; et in professione fidei proposita Waldensibus: « Corde credimus et ore confitemur unam Ecclesiam, non haereticorum, sed sanctam romanam catholicam et apostolicam, extra quam neminem salvari credimus ». Plura alia sunt, sed haec sufficient.

491. At vero, ut res bene intelligatur — 1) distinguenda est duplex necessitas, una quae vocatur *medii*, altera *praecepti*. Utriusque naturam fusius explicuimus in tract. *de Virt. Infusis* (nn. 851. seqq.), quem locum omnino consule: hic recolere sufficiat, id dici necessarium necessitate *medii*, quo etiam inculpabiliter omissio, nequit obtineri salus; id autem necessarium esse necessitate *praecepti*, quod ideo requiritur ad salutem, quia praeceptum est; eo tamen inculpabiliter omissio, salus adhuc obtineri potest — Cum ergo dicitur Ecclesia esse societas *necessaria*, quaeri potest, utrum talis sit necessitate *medii*, an *praecepti*.

2) Rursus, Ecclesia, uti vidimus (nn. 410. seqq.), constat *anima* et *corpo*; atque sicut eius animam praecipue constituunt gratia sanctificans, fides, spes et caritas; ita eius corpus, ad unitatem

conservandam, praecipue exigit regimen visibile, a quo qui separatur, eo ipso ab Ecclesiae corpore seiunctus est — cum ergo dicitur: Ecclesia est societas *necessaria*, seu extra Ecclesiam non datur salus; intelligendumne id est de Ecclesiae *anima* an *corpo*?

492. His adnotatis, certum est — 1) necessarium esse necessitate *medii* pertinere ad *animam* Ecclesiae. Quod quidem patet ex iis argumentis, quibus ostenditur, fidem *supernaturalem* tum ratione principii, tum ratione motivi, proinde fidem fundatam in auctoritate Dei revelantis, et quidem non *in voto* solum, sed *in re* necessariam esse necessitate *medii* ad salutem. Recolantur ergo quae diximus in tract. de Virt. (nn. 861. seqq.). Idipsum autem dicendum est de gratia et caritate.

Certum est — 2) in doctrina catholica necessarium quidem esse necessitate *medii* pertinere *saltem in voto* ad Ecclesiae corpus, sicut necessarius est baptismus, quo Ecclesiae aggregamur; sed non esse semper necessarium necessitate *medii* pertinere *in re* ad corpus Ecclesiae; adeoque qui *in culpabiliter* esset extra *corpus* Ecclesiae, propter id non addiceretur suppliciis aeternis. Unde S. Augustinus (ep. 43. alias 162.), cui concinunt ceteri Patres, inquit: « Qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam, nulla pertinaci animositate defendunt, praesertim quam non audacia suae praeceptionis pepererunt, sed a seductis in errorem lapsis parentibus acceperunt, quaerunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint, nequaquam sunt inter haereticos deputandi ». Huc etiam facit prop. LXVIII. damnata in Baio: « Infidelitas pure negativa in his, quibus Christus non est praedicatus, peccatum est ».

493. Cum ergo docemus, necessarium esse ut quis *re* pertineat ad Ecclesiae *corpus*, id intelligendum est de necessitate *praecepti*. Ex quo statim sequitur id omne quod excusat ab obligatione implendi *praeceptum*, excusare etiam ab hac necessitate actualis coniunctionis cum corpore Ecclesiae. Hinc — 1) excusat *impotentia*: ita, ex. gr., catechumenus, qui ante susceptum baptismum (per quem solum quis fit membrum corporis Ecclesiae), citra eius culpam dilatum, repentina morte corripitur, si veram iam habeat fidem et caritatem, absque dubio salvabitur. Unde

Innocentius III. (l. 3. Decret. Tit. 42. c. 2.) ait: « Inquisitioni tuae taliter respondemus: presbyterum, quem sine unda baptismatis extremum diem clausisse significasti, quia in sanctae matris Ecclesiae fide, et Christi nominis confessione perseveraverit, ab originali peccato solutum, et coelestis patriae gaudium esse adeptum, asserimus incunctanter ».

2) Excusat *ignorantia invincibilis*. « Neque tamen, qui circa Christum eiusque Ecclesiam invincibili ignorantia laborant, propter hanc ignorantiam poenis aeternis damnandi sunt, cum nulla obstringantur huius rei culpa ante oculos Domini... sed hanc [iustificationem et vitam aeternam] nullus consequetur, qui a fidei unitate vel ab Ecclesiae communione culpabiliter seiunctus ex hac vita decedit. Si quis in hac arca non fuerit, peribit regnante diluvio ». Porro quae ignorantia debeat dici *invincibilis*, constat ex Theologia morali: hic solum adnotamus multiplici modo eam posse in re praesenti contingere. Vel enim — a) invincibiliter ignoratur revelatio christiana ac proinde etiam Ecclesia: id fieri potest apud infideles *negativos* — b) Vel aliquis habet fidem christianam, quoad necessaria necessitate *medii*; sed invincibiliter adhuc ignorat existentiam Ecclesiae — c) Vel novit aliquo modo Ecclesiam existere, sed invincibiliter ignorat obligationem eam ingrediendi — d) Vel denique novit obligationem ingrediendi veram Ecclesiam Christi; sed errore invincibili putat, suam sectam esse veram Christi Ecclesiam.

494. In his omnibus casibus, quisque videt possibilem esse salutem eorum qui *re* sunt extra *corpus* Ecclesiae; siquidem ex una parte *impotentia* aut *invincibilis ignorantia* eos excusat a necessitate *praecepti* Ecclesiam ingrediendi; et ex alia possibile est, ut habeat quae necessaria sunt necessitate *medii* ad salutem: quod quomodo contingere possit ei, qui exterius videtur infidelibus adnumerandus, liquet ex disputatis in tract. de *Gratia* (disp. 4. a. 5.).

495. Hinc etiam sequitur, neminem posse certo asserere de eo qui extra Ecclesiae corpus moritur, eum esse damnatum; potuit enim ipse ignorantia invincibili laborare, et Deus aliter ipsi suppeditare *media* necessaria ad salutem. Attamen merito notat Croix (de Fide n. 94.), loquens de haereticis pure *materialibus*: « Hoc miserandum est cum illis, si in aliud peccatum mortale

[sc. praeter peccatum haereseos, cuius rei non esse supponuntur] inciderint, quod omnino primum est eiusmodi hominibus, eos gratia praecipuorum sacramentorum destitui et communiter damnados, non ex defectu fidei (suppono enim, quod credant necessaria necessitate medii), sed propter alia peccata, quae commiserunt, et a quibus non expiantur, neque per sacramentum poenitentiae, quod apud ipsos non est, neque per contritionem vel amorem perfectum, ad quem, praeterquam quod difficillimum sit eiusmodi homines ad eum pertingere, ipsi tamen non attendunt, nec communiter curant, nec student elicere, putantes se per solam fidem et fiduciam in Christum iustificari, qua damnabili confidentia pereunt miserrime ».

496. Praestat haec omnia confirmare doctrina S. P. Pii IX. (Alloc. *Singulari quadam*, 9. Dec. 1854.), eo vel magis, quod aliqui videantur non recte eius sensum assequi. Itaque — 1) docet S. P.: « tenendum quippe ex fide est extra Apostolicam Romanam Ecclesiam salvum fieri neminem posse, hanc esse unicam salutis arcam, hanc qui non fuerit ingressus, diluvio peritum ». Unde habentur propp. damnatae in Syllabo XVI.: « Homines in cuiusvis religionis cultu viam aeternae salutis reperire aeternamque salutem assequi possunt » — et XVII.: « Saltem bene sperandum est de aeterna illorum omnium salute, qui in vera Christi Ecclesia nequaquam versantur ».

2) Verum statim explicat quomodo id sit intelligendum, dicens: « Sed tamen pro certo pariter habendum est, qui verae religionis ignorantia laborent, si ea sit invincibilis, nulla ipsos obstringi huiusc rei culpa ante oculos Domini. Nunc vero quis tantum sibi arroget, ut huiusmodi ignorantiae designare limites queat iuxta populorum, regionum, ingeniorum, aliarumque rerum tam multarum rationem et varietatem? Enimvero cum soluti corporeis hisce vinculis videbimus Deum sicuti est, intelligemus profecto quam arcto pulchroque nexus miseratio ac iustitia divina copulentur; quamdiu vero in terris versamur mortali hac gravati mole quae hebetat animam, firmissime teneamus ex catholica doctrina unum Deum esse, unam fidem, unum baptisma; ulterius inquirendo progredi nefas est ».

3) Immerito tamen ex his inferretur, posse quempiam extra

Ecclesiae *corpus* salvari ex fide *lata*. Id enim aperte repugnat illis verbis: « unam fidem, unum baptisma »; et insuper contradicit iis quae praecedunt: « Revocare illos contendite a tanta mentis perversitate, exponentes nimur nihil esse praestabilius a providentia Dei concessum hominibus, quam fidei divinae auctoritatem, hanc nobis esse quasi facem in tenebris, hanc ducem quam sequamur ad vitam, hanc necessariam prorsus esse ad salutem, utpote quod “*Sine fide* impossibile est placere Deo, et qui non crediderit condemnabitur” ». Apostolus autem loquitur de fide *stricta* sumpta, uti exposuimus ac demonstravimus in tract. *de Virt. Infusis* (n. 859. seqq.). Qui autem plura cupit de Dei providentia circa salutem infidelium, cf. dicta n. 130. seq.) et cit. ibi loc. ex tract. *de Gratia Christi*.

497. His igitur accurate praehabitis —

§ II.

Solvitur proposita quaestio

PROP. XXI — 1. *Quemadmodum Ecclesia, habita etiam ratione sive constitutionis populi Judaici, sive status societatum gentium, legitime fuit instituta — ita 2 nunc ius habet se propagandi apud omnes gentes — 3. imo, ex Christi institutione, ita omnibus incumbit necessitas ei adhaerendi, ut culpabiliter extra eam versantibus nulla sit spes salutis. Ecclesia itaque societas est tum legalis, tum etiam ethice necessaria.*

498. *Prob. prima pars. I. Habita ratione constitutionis populi Judaici.* Ea enim societas legitime constituta est relate ad constitutionem populi Judaici, quae, iuxta ipsius fundamentalem legem, erat constituenda. Atqui, iuxta legem fundamentalem constitutionis Judaicae, Ecclesia a Christo erat constituenda. Ergo

Prob. min. — 1) Lex fundamentalis Ecclesiae Judaicae erat, ut esset in statu viae non termini, promissionis non implementi, figurae exspectantis figuratum: unde Apostolus (Gal. III. 23. seqq.) inquit: « Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur

conclusi, in eam fidem quae revelanda erat. Itaque lex paedagogus noster fuit in Christo... At ubi venit fides, iam non sumus sub paedagogo ». Atqui promissio, si vera sit, impleri debet; figura cessare debet, adveniente realitate; imperfectum de se ad perfectum tendit. Ergo Judaica Ecclesia ex promissoria debuit effici realis, ex typica substantialis et verax, ex imperfecta perfecta: quod quidem factum est per Christum eiusque Ecclesiam. Unde Apostolus (Rom. X. 4.) ait: « Finis legis Christus in iustitiam omni credenti »; scilicet lex eo demum fuit ordinata, et hoc munus habuit, ut ad Christum duceret.

2) Hinc idem Apostolus, ut alia omittamus, (Heb. VII.) ostendit imperfectionem veteris pacti prae novo; et (v. 18. seq.) pronunciat: « Reprobatio quidem fit praecedentis mandati, propter infirmitatem eius et inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit lex », etc. Deinde vero (c. VIII.) ostendit necessitatem ut antiquum foedus aboleretur, novo superveniente: quod rursum confirmat (cap. X.), typicam revelando naturam omnium rituum, et ipsius Ecclesiae Judaicae: ac denique (cap. XI.) perfecta inductione demonstrat, praecipuos V. T. sanctos nonnisi per fidem in Christum potuisse sequi iter salutis, ad eamque pervenire. Haec omnia principia simul collata, et ad mentem Pauli intellecta, evidenter patefaciunt, veterem legem ac synagogam nonnisi praeparationem fuisse ad Ecclesiam christianam, qua instituta, cessare illa deberet. Sed de his vid. Becanum (Analogia V. et N. T.).

499. II. *Inspecto statu societatum gentilium*, Ecclesia fuit legitime instituta. Nam — 1) quaelibet societas ius habet et officium se conservandi, suamque perfectionem propriam promovendi. Atqui id nullimode efficere potest sine religione, uti demonstravimus (nn. 36. seqq.). Ergo quaelibet societas ius habet et officium amplexendi ac profitandi religionem. Iamvero — a) unica vera religio est religio christiana, quae in concreto est ipsa Ecclesia, uti demonstratum est — b) insuper in civili societate gentilium, tempore adventus Christi, vel praincipia religionis naturalis dogmata obscurata erant, vel penitus extincta, ut patet ex dictis (nn. 128. seqq.); atque ex alia parte Ecclesia veritates illas iterum promulgabat ac confirmabat. Ergo hoc saltem titulo pagorum civilis societas debebat Ecclesiam admittere.

2) Societas, quae vel iuxta suas leges, vel secundum suas consuetudines quemlibet cultum ac quamcumque religionem admittit, si aliquam deinde excludat, contra suas leges consuetudinesve agit. Atqui gentilium civilis societas, apud quam primo propagata fuit Ecclesia, quemlibet, vel absurdissimum, cultum admittebat. Ergo — Hoc argumento saepe usi sunt priores Apologetae; et S. Leo (serm. l. SS. Apost.) apertam mentionem facit de ea conditione, scribens: « Hic conculcandae philosophiae opiniones, hic dissolvendae erant terrenae sapientiae vanitates, hic confutandi daemonum cultus, hic omnium sacrilegiorum impietas destruenda, ubi diligentissima superstitione habebatur collectum, quidquid usquam fuerat vanis erroribus institutum. Ad hanc ergo Urbem tu, beatissime Petre Apostole, venire non metuis: et consorte gloriae tuae Paulo Apostolo, aliarum adhuc Ecclesiarum ordinacionibus occupato, silvam istam frementium bestiarum et turbulenta profunditatis Oceanum, constantior, quam cum supra mare gradereris, ingrederis ». Et (in nat. Ap. Petri et Pauli): « Haec autem civitas (Roma) ignorans suae provectionis auctorem, cum pene omnibus dominaretur Gentibus, omnium Gentium serviebat erroribus: et magnam sibi videbatur assumpsisse religionem, quia nullam respuebat falsitatem. Unde quantum erat per diabolum tenacius illigata, tantum per Christum est mirabilius absoluta ». — Sed vid. Taparelli (*Saggio*, etc. nn. 1412. seqq.).

500. *Prob. secunda pars.* Supponimus hic imprimis animadversionem propositam (n. 489.); nec opus est disserere de guberniis aut nationibus *catholicis*; quoad illas enim, res est apertissima. Cf. Taparelli (*Saggio*, etc. nn. 1449. seqq.). Rem igitur expendimus.

501. I. *Quoad nationes protestanticas.* Sane — 1) Protestantes, uti tales, agnoscent christianam religionem uti unice veram: illam tantummodo intelligent suo modo, adeoque pervertunt. Fundamentale tamen principium iis omnibus commune est interpretatione Sacrae Scripturae (quae sola, iuxta ipsos, christianam religionem exhibet) per privatum iudicium. Idem ergo ius concedant oportet catholicae Ecclesiae, ut ipsa nempe christianam revelationem suo modo intelligat, ac proinde christianam religionem suo modo profiteatur. Id si denegent soli Catholicae Ecclesiae, sibi